

Iwan Tol

In memoriam Elbrich Fennema (1962-2025)

Iwan Tol (1973) is sportjournalist bij de Volkskrant. Hij schreef eerder voor Nieuwe Revu, Johan, Voetbal International en dagblad De Pers. Daarnaast werkte hij mee aan het tv-programma Holland Sport. In 2005 verscheen van hem Eindbestemming Zanderij over het Kleurrijk Elftal, een voetbalteam van in Nederland spelende Surinamers waarvan bij de SLM-ramp in 1989 vijftien leden om het leven kwamen. Ook schreef hij Drama in het Lenin-stadion (2007), dat gaat over de Loezniki-ramp in 1982, een uit de hand gelopen voetbalwedstrijd tussen Spartak Moskou en HFC Haarlem, waarbij officieel 66 doden vielen. In 2012 publiceerde hij Hans Kraay jr. – Achter de kleedkamerdeur, een portret van de oud-voetballer en televisiepresentator. Dit stuk verscheen eerder in de Volkskrant van 11 maart 2025.

Elbrich Fennema (1962-2025) studeerde Talen & Culturen van Japan en Korea in Leiden en werd vooral bekend als vertaler van Japanse literatuur, met name romans en verhalen van Haruki Murakami. In de jaren '90 was ze dagbladcorrespondent in Tokio, waar ze haar bewonderde auteur uiteindelijk ook ontmoette (zie het Japan-nummer van vertaaltijdschrift Filter). Met hetzelfde enthousiasme als waarmee ze de 640 pagina van Murakami's monsterroman De stad en zijn onvaste muren vertaalde (2024), schreef ze Het grote moestuintuinierboek (2020) en een vrolijk receptenboekje voor eiwit en eigeel (Gescheiden, wat nu?, 2007). Ook van haar hand is Hoe Japan werkt (1996), een studie naar het genre van de zakenroman (keizai shōsetsu).

In memoriam Elbrich Fennema (1962-2025)

Februari vorig jaar moest Elbrich Fennema onder het mes vanwege teruggekeerde kanker. De operatie kwam verdraaid slecht uit, vertelde ze de behandelend arts. Ze zat midden in de afronding van de vertaling van Haruki Murakami's *De Stad en zijn onvaste muren*. Kon het niet wat later?

Jessica Nash, uitgever literaire fictie bij Atlas Contact, kan er nog altijd niet over uit. 'Je hebt een tumor in je lijf en toch vind je de vertaling van Murakami belangrijker dan je eigen gezondheid. Gelukkig ging die arts daarin niet mee. Maar het zegt alles over Elbrichs toewijding aan het vak en haar liefde voor Murakami.' In haar studietijd wilde Fennema, dochter van een onderwijzer uit Velsen, iets leren wat ze nog niet kon. Dat werd Japans. Omdat ze les kreeg van docenten die geen native speaker waren en zag hoe oudere studenten soms stonden te schutteren zodra ze met een echte Japanner moesten praten, besloot ze in 1984 naar Tokio te gaan; om de taal écht te doorgronden.

Dat lukte. Zozeer zelfs dat Japanners soms volledig blokkeerden in een gesprek met haar, zag echtgenoot Pieter de Goede. 'Ze konden het gewoonweg niet rijmen: een lange, blonde vrouw die vloeiend Japans sprak.' Fennema werd in Japan correspondent voor onder meer NRC en NOS, maar besloot na de geboorte van haar zoon in 1991 terug te gaan naar Nederland, waar ze haar afstudeerscriptie over Japanse zakenromans omturnde tot het boek *Hoe Japan werkt*, uitgegeven door Atlas. Rond diezelfde tijd kocht de uitgeverij de rechten aan van Murakami's werk. Zo kwam van het een het ander.

Niet dat ze enige ervaring had met het vertalen van romans. Uitgever Nash: 'Elbrich leefde volgens het adagium van Pippi Langkous: "Ik heb het nog nooit gedaan, dus ik denk dat ik het wel kan."' Dat bleek inderdaad zo te zijn. 'Er bestaat zoiets als een Murakami-toon. Die wist ze feilloos te raken en vast te houden.'

In een interview met het *Noordhollands Dagblad* zei ze over haar vertaalwerk: 'Ik zie mezelf als de muzikant die de compositie van de schrijver uitvoert.' Om dat zo goed mogelijk te doen, vertaalde ze bewust halve dagen. De andere helft van de dag vulde ze met het lezen van andere boeken. 'Om inspiratie op te doen, invallen te krijgen.' Want vertalen is topsport, zegt haar man: elk woord moet op de juiste plek terechtkomen – eerder stopte ze niet.

Ze kon tot tranen toe geroerd worden door de parallelle wereld die Murakami schiep. Eén keer mocht ze op audiëntie bij de schrijver, een privilege dat weinigen gegeven is. Murakami wachtte haar op met een mok koffie in zijn hand, hij liep op sokken. Het voelde direct heel vertrouwd, zou ze later zeggen. Pieter: 'Waarschijnlijk omdat ze als vertaler zo diep in zijn universum vertoefde.'

Het mooiste moment, zegt hij, was nadat ze afscheid hadden genomen. Zij deed nog een boodschap in de buurt, stapte naar buiten en liep Murakami tegen het lijf. Zo kwamen ze elkaar nog een keer tegen en liepen ze een stukje met elkaar op, de wereldberoemde schrijver en zijn vertaler uit Santpoort.

De Stad en zijn onvaste muren werd haar laatste vertaling van Murakami. Elbrich Fennema overleed op 17 januari, 62 jaar oud, aan de gevolgen van kanker.

Het eerste wat haar man na haar uitvaart deed, was *Ten zuiden van de grens* van Murakami opnieuw lezen, het eerste boek dat zijn vrouw ooit van Murakami vertaalde. 'Dichter bij Elbrich kan ik niet komen.'